

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 15.12.2006
KOM(2006) 806 lõplik

KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

Kahe aasta aruanne tavapärasele AKV banaanitarnijatele antava toetuse eriraamistiku kohta

KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

Kahe aasta aruanne tavapärastele AKV banaanitarnijatele antava toetuse eriraamistiku kohta

1. SISSEJUHATUS

Banaanide importi Euroopa Ühendusse on tavapäraselt reguleeritud kvoodisüsteemiga, millega oluliselt soodustatakse importimist Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna (AKV) riikidest. Sel teemal toimus 1990ndatel aastatel ja 2000ndate aastate alguses mitu vaidlust, mille järel tehti kvoodisüsteemi mitu muudatust (1998. ja 2001. aastal). 1. jaanuarist 2006 hakkas selle asemel kehtima üksnes tariifidel põhinev süsteem.

Selleks et aidata kaheistkümnemele tavapärase AKV banaanitarnijal toime tulla kaubanduskorralduse muudatustega, kehtestati 1999. aastal toetuse eriraamistik (edaspidi „eriraamistik”), mida rahastatakse sihtotstarbeliselt. Tavapärased tarnijad, keda eriraamistiku kaudu toetatakse, on järgmised viis Aafrika ja seitse Kariibi mere piirkonna riiki:

Belize, Kamerun, Roheneemesaared, Dominica, Grenada, Elevandiluurannik, Jamaica, Madagaskar, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinid, Somaalia ning Suriname.
--

Selle raamistikuga antakse tehnilist ja rahalist abi asjaomaste riikide esitatud eriprojektidele, mis põhinevad pikaajalisel, eelnevalt komisjoniga kokkulepitud ja komisjoni poolt heakskiidetud strateegial. Igale riigile eraldatav summa arvutatakse igaks aastaks eraldi kahe kriteeriumi põhjal, milleks on konkurentsivõimes täheldatud mahajäämus võrreldes kolmanda riigi tarnijatega ning banaanitootmise osatähtsus asjaomaste AKV riikide majanduses. Aastaeelarve on järk-järgult vähenenud 1999. aasta 44,5 miljonilt eurolt 30,7 miljonile eurole 2006. aastal. 1999.–2003. aastal kasutati jaotusmeetodit, mille kohaselt said rohkem toetust riigid, kelle konkurentsivõime mahajäämus oli suurem ja kelle SKTs oli banaanide osatähtsus suurem. Alates 2004. aastast kohaldatakse riikidele eraldatavate summade arvutamisel kuni 15% suurust vähendamismäära, kusjuures määr on väiksem nende riikide puhul, kelle konkurentsivõime on suurenenud.

2. ÕIGUSLIK ALUS

22. aprill 1999 võttis nõukogu vastu määruse (EÜ) nr 856/1999, millega nähakse ette tavapärastele AKV banaanitarnijatele antava toetuse eriraamistik¹. 22. juulil 1999 võttis komisjon vastu määruse nr 1609/1999,² millega nähakse ette eelnimetatud toetuse andmise rakenduseeskirjad.

Abikava üldine eesmärk on parandada tavapärase AKV banaanitoodangu konkurentsivõimet või kui see ei ole enam võimalik, siis toetada majanduse mitmekesistamist. Kokkuvõtlikult kavatakse abikavaga saavutada sihid niisuguste projektide rahastamisega, mille eesmärk on:

- suurendada tootlikkust;
- parandada kvaliteeti;
- viia tootmine ja turustamine vastavusse ühenduse kvaliteedistandarditega;
- asutada tootjaorganisatsioone, mille eesmärk on parandada toodete turustamist ja arendada keskkonnahoidlikke tootmismeetodeid, sealhulgas õiglast banaanikaubandust;
- arendada tootmis- ja/või turustusstrateegiat, mis vastaks EÜ banaanituru ühise korraldusega seotud turunõuetele;
- aidata banaanitootjatel arendada keskkonnahoidlikke tootmismeetodeid, sealhulgas õiglast banaanikaubandust;
- toetada mitmekesistamist, kui banaanisektori konkurentsivõime püsivalt ei parane.

2005. aastal oli eelarverea suurus 34,5 miljonit eurot ja 2006. aastal 30,7 miljonit eurot. Komisjon tegi 2005. ja 2006. aasta üksiksummade eraldamise otsused 29. aprillil 2005³ ja 31. märtsil 2006⁴. Igale riigile eraldatava summa arvutamise valem põhineb kahel kriteeriumil: iga AKV riigi ja kolmandate riikide banaanitarnijate konkurentsivõime erinevus ning banaanide olulisus iga toetusesaaja majanduses. Seoses esimesega tuleks mainida, et 7. jaos nimetatud hinnangu kohaselt on CIF-hindade kasutamisel konkurentsivõime mõõtmise vahendina puudusi, kuna need hinnad ei kajasta alati täielikult AKV riikide ja enamsoodustusrežiimist kasu saavate tarnijate konkurentsivõime erinevust.

Nõukogu määruse artiklis 9 täpsustatakse, et „komisjon esitab Euroopa Parlamendile ja nõukogule 31. detsembriks 2000 ning sellest alates iga kahe aasta järel aruande käesoleva määruse toimimise kohta, millele vajaduse korral

¹ EÜT L 108, 27.4.1999, lk 2.

² EÜT L 190, 23.7.1999, lk 14.

³ Komisjoni otsus C/2005/1303.

⁴ Komisjoni otsus C/2006/1137.

lisatakse ettepanekud.” Käesolevas aruandes käsitletakse 2005. ja 2006. aastat. Eelmine aruanne, milles käsitleti 2003. ja 2004. aastat, avaldati 21. detsembril 2004⁵.

3. TEAVE TURU KOHTA

2005. aastal tarbiti EÜs 4 371 324 tonni banaane, millest imporditi 3 722 949 tonni ja kohapeal toodeti 648 375 tonni. Seega oli EÜ maailma suuruselt teine imporditur USA (3 824 409 tonni) järel. Peaaegu kõik USAsse imporditud banaanid pärinesid Lõuna-Ameerikast (AKVst pärit banaane oli vaid 4 437 tonni ehk 0,12% kogu impordist).

Seevastu EÜsse tarnivad banaane kolm suurt rühma – Lõuna-Ameerika, AKV ja EÜ tootjad. 2005. aastal moodustas Lõuna-Ameerika osa kogu EÜ impordis 79,5%, ülejäänud 20,5% kuulus AKVle. 2005. aastal olid Lõuna-Ameerika peamised EÜ turule tarnijad Ecuador 1 059 245, Kolumbia 878 229 ja Costa Rica 623 468 tonniga. Sama ajavahemiku jooksul olid peamised AKV tarnijad Kamerun 253 349 tonni, Elevandiluurannik 183 397 tonni ja Dominikaani Vabariik 144 683 tonni suuruse ekspordiga.

Alates 1. jaanuarist 2006 muutis EÜ impordikorraldust. 2006. aasta esimese kuue kuu jooksul oli kõikide banaanide (Lõuna-Ameerika, AKV ja EÜ banaanide) hinnatase madalam kui 2005. aastal, umbes 2004. aasta tasemel.

4. EUROOPA ÜHENDUSE KAUBANDUSKORRALDUS

Alates 1. jaanuarist 2006 kohaldatakse EÜs uut banaanide impordi korraldust, mille moodustab enamsoodustusrežiimi raames kohaldatav tariif (176 eurot tonni kohta) ja 775 000 tonni suurune AKV banaanide maksuvaba tariifimääruga importimise kvoot. Kõnealune uus korraldus vastab EÜ võetud kohustusele asendada senine kvoodisüsteem alates 2006. aastast üksnes tariifidel põhineva süsteemiga. Arvestatakse ka kahte Cotonou lepingust loobumise kokkuleppe lisas sätestatud WTO erimenetlusele vastavat EÜ pakutud tariifimäära käsitlevat vahekohtu 2005. aasta kahte otsust.

EL kavatseb tähelepanelikult jälgida mõju, mida uus korraldus avaldab eri päritolu banaanide impordile, et tagada, et turulepääsu tingimused oleksid samaväärsed nendega, mis kehtisid eelmise korralduse ajal.

AKV tarnijate puhul reguleeritakse lõplik banaanidega kauplemise korraldus majanduspartnerluse lepingutega, mille üle EÜ ja AKV riigid peavad praegu läbirääkimisi ja mis peaksid jõustuma 1. jaanuaril 2008.

⁵ KOM(2004) 823 lõplik.

5. RAHASTAMISOTSUSED

5.1. 2005. aasta eelarverida

Euroopa arengufondi komitee kiitis 2005. aasta novembris heaks kõigi kaheteistkümne toetusesaaja rahastamisettepaneku. Sellel alusel võttis komisjon 2005. aasta detsembris vastu asjakohased rahastamisotsused ja 2006. aasta esimesel poolel kirjutati alla rahastamislepingutele. Rahastamislepingute kogusumma oli 34,5 miljonit eurot, seega 7,5% väiksem 2004. aasta eelarve täitmisest.

Kokkulepitud programmide raames on 48% vahenditest ette nähtud kuue riigi banaaniekspordi konkurentsivõime tõstmiseks. Umbes 52% vahenditest on ette nähtud kaheksa AKV riigi majanduse mitmekesistamiseks. Lisas 1 on esitatud üksikasjalikud andmed vahendite jagunemisest abikava kahe peamise eesmärgi vahel.

5.2. 2006. aasta eelarverida

Euroopa arengufondi komitee kiitis 2006. aasta oktoobris heaks kõigi kaheteistkümne riigi rahastamisettepaneku. Nende alusel võttis komisjon 2006. aasta detsembris vastu rahastamisotsused. Kõik rahastamislepingud kavatakse alla kirjutada 2007. aasta esimesel poolel. Nende kaheteistkümne rahastamislepingu kogusumma oli 30,7 miljonit eurot, seega 11% väiksem 2005. aasta eelarvest.

Kokkulepitud programmide raames on 39% vahenditest ette nähtud kuue riigi banaaniekspordi konkurentsivõime tõstmiseks. Umbes 61% vahenditest on ette nähtud üheksa toetust saava AKV riigi majanduse mitmekesistamiseks. Lisas 1 on esitatud üksikasjalikud andmed vahendite eraldamise kohta nõukogu määruse (EÜ) nr 856/1999 kahe peamise eesmärgi vahel. Diagrammil 1 antakse ülevaade vahendite eraldamisest vastavalt nendele eesmärkidele aastate kaupa, diagrammil 2 aga riikide kaupa.

6. RAKENDAMINE

6.1. Programmide üldine haldamine

Uute finantsreeglite kehtestamine on avaldanud tugevat mõju eelarverealt rahastatavate programmide elluviimise korrale. 2005. ja 2006. aasta jooksul tehti selles korras enamik vajalikest kohandustest. Nende hulka kuulus ka enamuse niisuguste programmide kehtivusaja pikendamine 24 kuu võrra, mille algatamise otsus oli tehtud enne 2003. aastat.

2004. aastal finantsmääruse artikli 164 alusel läbiviidud esimese vastavustõenduse tulemusel otsustas kümme riiki programmi osaliselt detsentraliseerida, ülejäänud kaks riiki aga rakendavad seda tsentraliseeritult. Kõnealust korda kohaldatakse 2003., 2004. ja 2005. aasta eelarveaasta kohta tehtud otsuste alusel läbiviidavate programmide ning 2006. aastaks kavandatavate programmide suhtes. Erandiks on Belize, kes programmi osaliselt

detsentraliseerib. Tsentraliseeritud programmide (Belize, Grenada, Suriname, Kamerun ja Somaalia) kohta valmistab komisjon ette kõik lepingud ja teeb kõik väljamaksed. Osaliselt detsentraliseeritud programmide (Jamaica, Dominica, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinid, Roheneemesaared, Elevandiluurannik ja Madagaskar) puhul rakendab osa programmist rahastamislepingus nimetatud tellija vastavalt programmi esialgsele eelarvele. Komisjon kiidab heaks rahastamisproгноosid ning teostab kuni 50 000 euro suuruste lepingute sõlmimise menetluse eelkontrolli ja üle 50 000 euro suuruste lepingute järelkontrolli. Rahastamisproгноosi alusel detsentraliseeritakse tegevuskulude ja väikelepingute maksed vastavalt järgmisele ülempiirile:

Tööde teostamine	Tarned	Teenused	Toetused
< 300 000 eurot	< 150 000 eurot	< 200 000 eurot	≤ 100 000 eurot

Komisjon viib läbi rahastamisproгноosiga hõlmamata kuni 50 000 euro suuruste lepingute sõlmimise menetluse eelkontrolli, üle 50 000 euro suuruste lepingute järelkontrolli ja teostab maksed.

2005. aasta jooksul anti kõikides toetatavates AKV riikides programmide juhtimine üle asjaomasele delegatsioonile. Üleandmine, mis lõpetati 2005. aasta augustis, on oluliselt aidanud parandada programmide elluviimist nii kvantiteedi (allakirjutatud lepingute arv) kui ka kvaliteedi mõttes. Programmide juhtimine anti üle delegatsioonidele Jamaical (Jamaica ja Belize), Barbadosel (Dominica, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinid ning Grenada), Elevandiluurannikul, Kamerunis, Keenias (Somaalia) ja Madagaskaril ning büroodele Surinamel ja Roheneemesaartel.

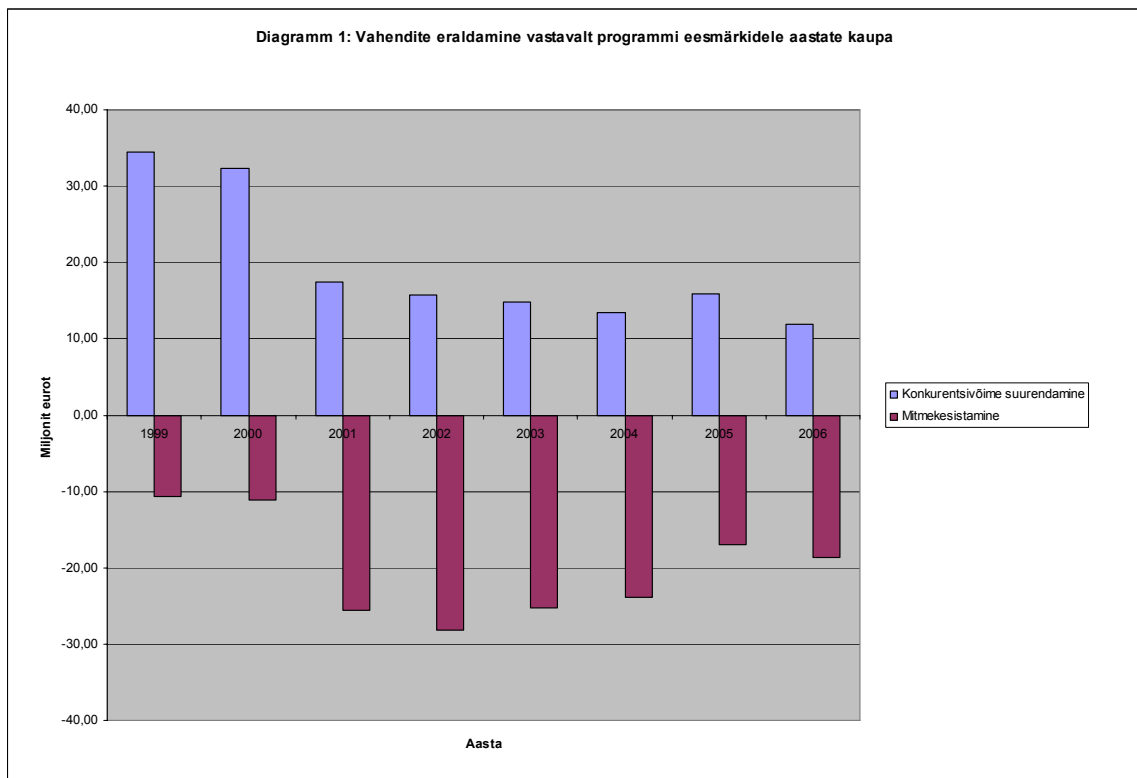
6.2. Konkurentsivõime parandamine

Banaanieksporijate konkurentsivõime tõstmise projektid jätkuvad viies riigis, kus see oli eesmärk ka 2002.–2004. aastal. 2005. ja 2006. aastal on need programmid järgmised:

- Istanduste uuendamine Belizel, Kamerunis, Jamaical ja Surinamel. Jamaical said istandused tormides tõsiselt kannatada nii 2004. kui ka 2005. aastal. Belizel, Jamaicas ja Surinamel hakati kasvatama uusi banaanisorte, mis on vastupidavamad haigustele nagu must sigatoka.
- Investeeringute tegemine EUREGAP ja/või ISO 14001 kvaliteedisertifikaatide saamiseks või pikendamiseks Belizel, Kamerunis, Elevandiluurannikul, Jamaical ja Surinamel. Nimetatud kvaliteedistandarditele vastavust nõuavad suuremad Euroopa edasimüüjad.
- Saagi käitlemine, pakkimine ja säilitamine Kamerunis, Elevandiluurannikul ja Surinames.

- Kameruni ja Elevandiluuranniku istanduste sotsiaalne infrastruktuur ja istandustööliste heaks väikeste sotsiaalprojektide elluviimine.
- Tehnilise abi andmine Belizele, Kamerunile ja Jamaicale peamiselt maaelu arendamiseks.

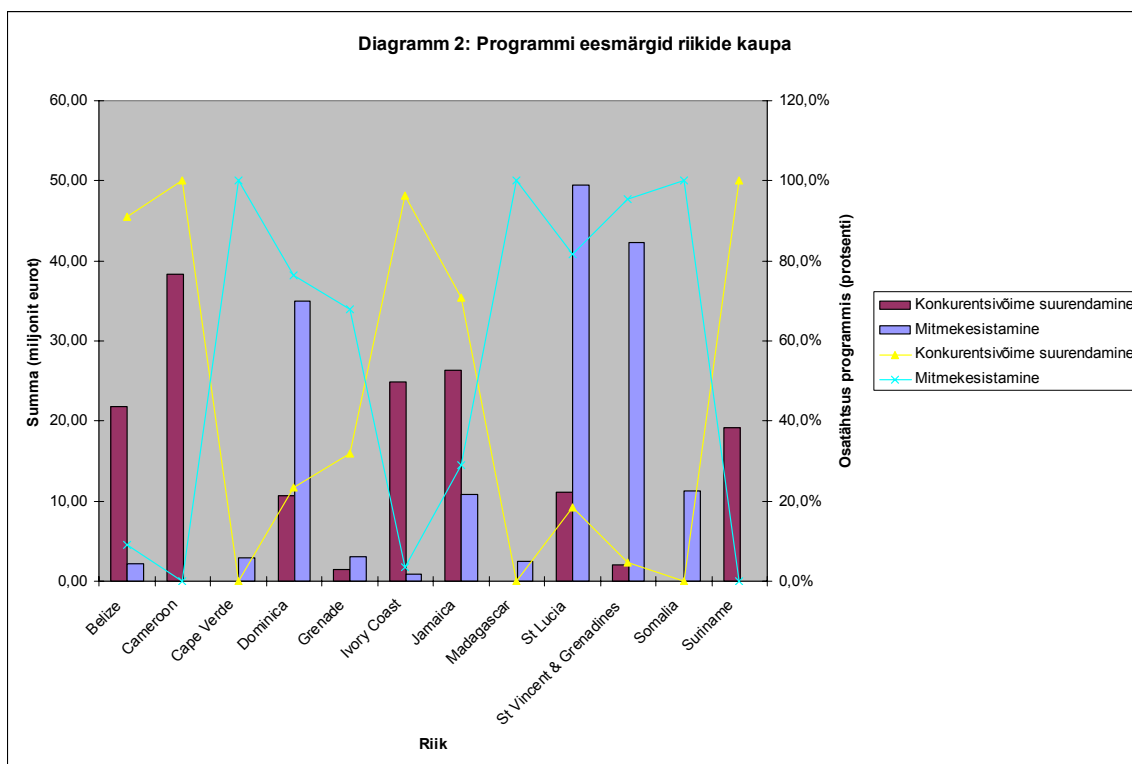
Saint Lucia taotles luba kasutada talle 2005. aasta eriraamistikus eraldatud vahenditest 30% koolituseks ja allesjäänud banaanieksporti sektorile tehnilise abi osutamiseks. Banaanieksporti konkurentsivõime toetamise programmidele nähti ette peaaegu 50% 2005. aastaks eraldatud vahenditest, kuid 2006. aastal vähenes nende osatähtsus 39%le, mis on lähedane alates 2000. aastast kehtinud määrale (vt lisa 1). Kõik viis riiki, kelle programmidel on kõnealune eesmärk, on ajavahemikul 2003–2006 suutnud hoida või suurendada banaanide ekspordi EÜsse.

6.3. Mitmekesistamine

2005. ja 2006. aastal valis seitse riiki (Roheneemesaared, Dominica, Grenada, Madagaskar, Somaalia, Saint Lucia ning Saint Vincent ja Grenadiinid) programmi eesmärgiks mitmekesistamise. Need riigid on ekspordi kas lõpetanud või on see 1990. ja 2000. aasta vahel oluliselt vähenenud. Mitte ükski neist ei suutnud ajavahemikul 2003–2006 turgu tagasi võita. Meetmeid kavandatakse üsna erinevates majandusvaldkondades ja ette nähakse mitmesuguseid investeeringuid, kuid nende kõigi eesmärk on võimaldada (endistele) banaanitootjatele muid sissetulekuallikaid. Programmid kestavad nüüd kauem, tavaliselt neli või viis aastat, kuna nüüd läheb kauem aega, kuni ilmneb kogu nende mõju. 2005. ja 2006. aastal on programmid järgmised:

- Kutseõpe, sealhulgas täiskasvanutele kirjaoskuse andmine eesmärgiga parandada Kariibi mere idaosa riikides endiste banaanikasvatajate ja -töölise eeldusi saada tööd teenindussektoris.
- Põllumajanduse mitmekesistamiseks kohalikule turule orienteeritud aianduse arendamine Madagaskaril ja turismivaldkonnale ning kohalikele turgudele suunatud aianduse arendamine Kariibi mere idaosa riikides. Jamaical aidatakse endistel banaanieksportijatel mitmekesistada kohalikule turule ettenähtud banaani- ja jahubanaanitoodangut (Jamaical tarbitakse aastas umbes 100 000 tonni värskeid ja töödeldud banaane ning jahubanaane). Põllumajandustoodangu mitmekesistamiseks antava toetuse üks eesmärk on parandada põllumajandusministeeriumi teenuseid põllumajanduse laiendamise valdkonnas.
- Turismi ja/või terve erasektori tugevdamine Kariibi mere idaosa riikides.
- Maaelu arendamine, sealhulgas investeeringute tegemine kohaliku tähtsusega niisutusüsteemidesse Belize, Roheneemesaarte, Jamaica ja Somaalia piirkondades, kus tavapäraselt toodetakse banaane.
- Tehnilise ja institutsioonide arendamise abi andmine kõigis seitsmes riigis.

6.4. Maksekohustused ja väljamaksed

Programmide rakendamine on võrreldes kavandatuga üldiselt hilineud. Ainult 48% eraldatud vahendite suhtes on võetud kulukohustus seoses töö-, tarne-, teenuse- või toetuslepingute vormis ja välja on makstud vaid 35%. Seetõttu on 1999. ja 2005. aasta vahel otsustatud programmide raames sõlmimata 150 miljoni euro eest lepinguid (võetud kulukohustused) ja umbes 186 miljonit on seni välja maksmata (täitmata kulukohustused).

KARIIBI MERE PIIRKONNALE JA AAFRIKALE KOKKU 1999 - 2005	286 865 000,00 eurot
MAKSEKOHUSTUSED, KARIIBI MERE PIIRKOND JA AAFRIKA 1999 - 2005	136 497 654,09 eurot
VÄLJAMAKSED, KARIIBI MERE PIIRKOND JA AAFRIKA 1999 - 2005	100 798 874,22 eurot
VÕETUD KULUKOHUSTUSED, KARIIBI MERE PIIRKOND JA AAFRIKA, 1999 - 2005	150 367 345,91 eurot
TÄITMATA KULUKOHUSTUSED, KARIIBI MERE PIIRKOND JA AAFRIKA, 1999 - 2005	186 066 125,78 eurot

Tabelis 2 on esitatud eraldatud vahendite hulga muutumine aastate kaupa.

Tabel 2: Eraldatud vahendeid aastate kaupa

Kõik riigid	Aasta	Vahendeid eraldatud (eurodes)	Maksekohustused (eurodes)	Maksed (eurot)	Võetud kulukohustused (eurodes)	Võetud kulukohustused (%)	Täitmata kulukohustused (eurot)
	1999	44 500 000,00	41 674 389,15	38 775 116,57	2 825 610,85	6%	5 724 883,43
	2000	44 475 000,00	29 092 520,01	26 724 232,22	15 382 479,99	35%	17 750 767,78
	2001	43 000 000,00	27 538 027,55	18 358 707,14	15 461 972,45	36%	24 641 292,86
	2002	44 500 000,00	20 691 397,47	9 962 299,53	23 808 602,53	54%	34 537 700,47
	2003	39 500 000,00	11 165 687,00	5 328 709,06	28 334 322,00	72%	34 171 290,94
	2004	37 290 000,00	5 463 873,41	2 508 005,01	31 826 126,59	85%	34 781 994,99
	2005	34 500 000,00	2 107 500,00	177 000,00	32 392 500,00	94%	34 323 000,00
	2006	30 690 000,00	0,00	0,00	30 690 000,00	100%	30 690 000,00
Vahesumma ilma 2006. aastata		287 765 000,00	137 733 385,59	101 834 069,53	150 031 614,41	52%	185 930 930,47

Riikidele eraldatud vahendid ja uuringud

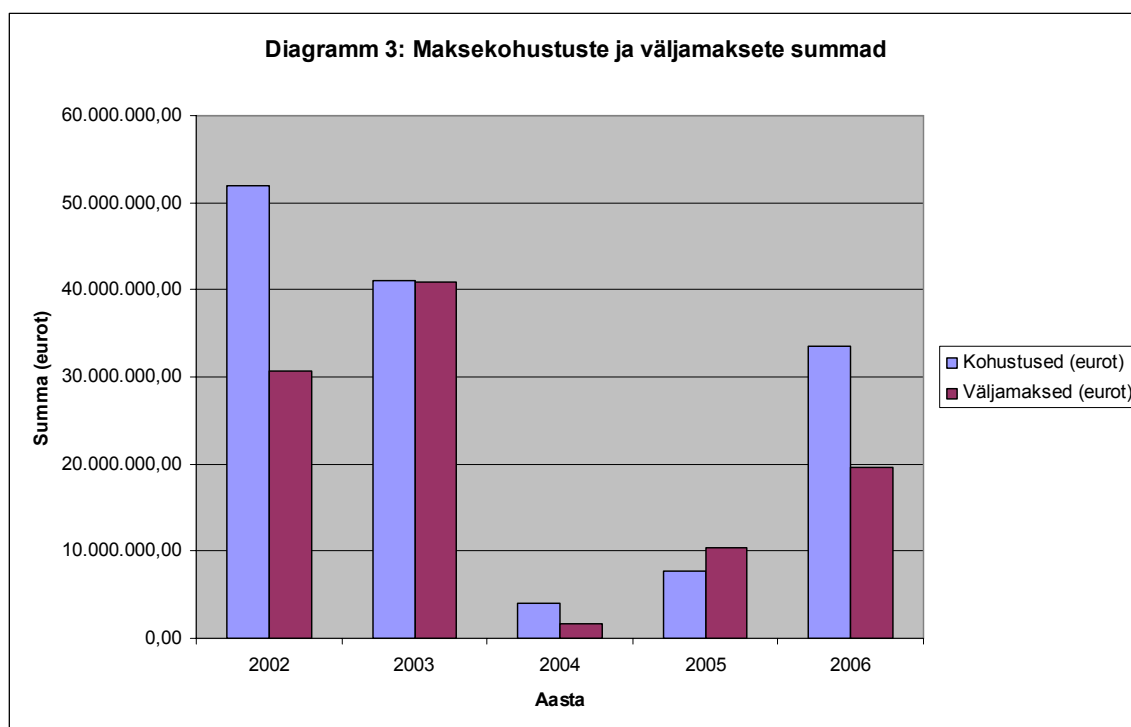
2006. aastaks eraldatud vahendid on tabelis 2 küll esitatud, kuid kuna rahastamislepingutele ei ole veel ala kirjutatud, ei sisaldu need vahesummades. Eeskätt viibivad programmid, mille algatamine on otsustatud pärast finantsmääruse jõustumist 2003. aastal.

Tabel 3: Eraldatud vahendeid riikide kaupa

	Vahendeid eraldatud (eurot)	Maksekohustused (eurot)	Maksed (eurot)	Võetud kulukohustused (eurot)	Võetud kulukohustused (%)	Täitmata kulukohustused (eurot)
Belize	21 770 000,00	11 801 831,80	8 731 223,40	9 968 168,20	46%	13 038 776,60
Jamaica	33 640 000,00	19 784 450,02	16 540 148,01	13 855 549,98	41%	17 099 851,99
Dominica	41 810 000,00	18 319 854,00	9 920 793,04	23 490 146,00	56%	31 889 206,96
Saint Lucia	56 805 000,00	23 443 666,49	20 338 125,37	33 361 333,51	59%	36 466 874,63
Saint Vincent	40 510 000,00	11 308 278,00	7 134 508,99	29 201 722,00	72%	33 375 491,01
Grenadiinid	4 000 000,00	2 349 639,83	1 777 643,45	1 650 360,17	41%	2 222 356,55
Suriname	17 470 000,00	10 577 607,23	7 464 445,75	6 892 392,77	39%	10 005 554,25
Vahesumma, Kariibi mere piirkond	216 005 000,00	97 585 327,37	71 906 88,01	118 419 672,63	55%	144 098 111,99
Kamerun	35 200 000,00	18 503 298,46	16 401 755,40	16 696 701,54	47%	18 798 244,60
Elevandiluurannik	21 730 000,00	10 001 282,00	8 309 891,55	11 728 718,00	54%	13 420 108,45
Somaalia	9 830 000,00	9 293 966,26	3 672 573,26	536 033,74	5%	6 157 426,74
Roheneemesaared	2 100 000,00	613 780,00	107 766,00	1 486 220,00	71%	1 992 234,00
Madagaskar	2 000 000,00	500 000,00	400 000,00	1 500 000,00	75%	1 600 000,00
Vahesumma, Aafrika	70 860 000,00	38 912 326,72	28 891 986,21	31 947 673,28	45%	41 968 013,79
KÕIK KOKKU	286 865 000,00	136 497 654,09	100 798 874,22	150 367 345,91	52,4%	186 066 125,78

Tabelis 3 esitatud riikide finantsolukord on väga erinev. Somaalias on võetud kulukohustus peaaegu kõikide vahendite suhtes, kuid Madagaskaril ja Roheneemesaartel on nendega kaetud vaid veerand vahenditest. Kõige rohkem venivad Kariibi mere idaosa riikide programmid, mille kõigi eesmärk on mitmekesistamine. Kuid kuna programmide kohandamine on praeguseks peaaegu lõpule viidud ja nende rakendamise ülesanne on antud delegatsioonidele, on programme taas hakatud ellu viima. Diagrammi 3 kohaselt on oktoobri lõpu seisuga 2006. aastal lepinguga kaetud kulukohustuste ja väljamaksete summad võrreldes eelmiste aastatega oluliselt suuremad. Komisjon loodab lähema paari aasta jooksul osa kaotatud aega tagasi võita.

7. jaos nimetatud eriraamistikule antud hinnangus esitatud mitmekesistamise ja konkurentsivõime suurendamisega seotud tegevuse eelarvete täitmise kiiruse võrdlusest ilmneb, et viimast on tehtud edukamalt. Programmi senise elluviimise analüüsist ilmneb, et nõukogu otsusest tulenev nõue teha otsused projektide kohta aastahaaval ei sobi hästi kokku banaanisektori pikaajaliste vajadustega. Vajadus kohandada programmide rakendamise korda uue finantsmääruse alusel on piiranud kokkulepitud programmide tegevust ja seega nõrgendanud nende mõju. Kuid enamik tegevusega seotud probleeme lahendati juba 2005. aastal. See pani aluse programmi elluviimise märgatavale kiirenemisele 2006. aastal.

7. HINNANG ERIRAAMISTIKULE

7.1. Üldine teave

2005. aasta lõpul ja 2006. aasta alguses viidi läbi abikava välishinnang⁶. Võimalik oli uurida programmi tegevust üheksas AKV piirkonna riigis (Belize, Kamerun, Elevantiluurannik, Dominica, Grenada, Jamaica, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinid ja Suriname), kus aastail 2003–2005 märgatavalt hoogustus programmide läbiviimine. Ülejäänud kolmes toetatavas riigis (Roheneemesaared, Madagaskar ja Somaalia) ei olnud uuringu alustamise ajal veel alustatud eriraamistiku kohast investeerimist.

⁶ CRIS lepingu number 2005/102-529.

7.2. Riikide eriraamistiku kohaste strateegiade vajalikkus

Banaanistrateegia dokumentides sõnastatud keskmise pikkusega ja pikaajalised strateegiad, mis on kokku lepitud toetust saavate AKV riikidega ja mille alusel sõlmitakse nende riikide valitsustega igaaastased lepingud, on oma vajalikust tõestanud. Riigid, kes on otsustanud toetada banaanisektori konkurentsivõimet, on suutnud hoida või suurendada (ka 2006. aasta esimeste kuude jooksul) banaanide eksporti ELi. Majanduse mitmekesistamist toetada otsustanud riikide banaanieksport ELi ja turuosa on aastatel 1996–2004 vähenenud (Windwardi saared eksportisid 1996. aastal kokku 191 000 tonni, kuid 2004. aastal ainult 79 000 tonni). Teistest erineb Jamaica, kes on valinud mõlemad eesmärgid.

Leiti, et need strateegiad on kooskõlas asjaomase AKV riigi arengustrateegiaga ning komisjoniga kokkulepitud riigi strateegiadokumentidega.

Kokkuvõttes kajastavad 2003–2006. aasta strateegiad (mille alusel sõlmitakse investeeringute tegemise aluseks olevad rahastamislepingud) senisest järjekindlamalt riikides ja rahvusvahelisel areenil toimunud muutusi ja ühenduse banaanituru tulevikuväljavaateid. See tähelepanek kehtib eriti nende riikide kohta, kes otsustavalt kavatsevad parandada banaanisektori konkurentsivõimet – Kamerun, Elevandiluurannik, Belize ja Suriname.

7.3. Eriraamistiku mõju banaanisektorile

Riikides, kus enne eriraamistiku kohaste investeeringute alustamist banaanisektor kasvas või oli stabiilne, on eriraamistiku mõjul suurenenud tootlikkus ja tõhusus ning vähenenud kulud, näiteks Kamerunis ja Elevandiluurannikul. Nende riikide banaanisektor kontsentreerub ja tugineb üha enam (rahvusvahelistele või mitterahvusvahelistele) keskmise suurusega ja suurtele tootmis- ja/või kaubandusettevõtetele. Eriraamistik on tänuväärset suurendanud tootmist ja parandanud sektori struktuuri riikides, kus tingimused olid juba enne soodsad. Andmete kohaselt suurenes Kamerunis keskmine saagikus aastatel 2002–2004 13,9% võrreldes aastatega 1994–1998; eksport suurenes 1998. ja 2003. aasta vahel 20% võrra; 1000 tonni tootmiseks läks 2003. aastal vaja 40,77 töölise 1998. aasta 50,78 töölise asemel ja ühe konkreetse ettevõtte valmistoodangu tootmiseks tehtavad kulud vähenesid 2000. ja 2005. aasta vahel 12,8%. Elevandiluurannikul tehti suuri edusamme juba aastail 1991–1999, kui eksport suurenes 1991. aasta 12 000 hektaril toodetud 118 400 banaanitonnilt 1999. aasta 5493 hektaril toodetud 217 500 tonnile. 1999.–2004. aastal paranes olukord veelgi – eksporditi 229 000 tonni banaane, mis toodeti 2004. aastal 5120 hektaril). Seega oli 1991. aastal saagikus 9,9 tonni hektarilt, 1999. aastal 39,6 tonni hektarilt ja 41,7 tonni hektarilt 2004. aastal.

Eriraamistiku strateegiade kohandamine vastavalt kontekstile ja sektori struktuursetele omadustele on andnud häid tulemusi Belizel ja Surinamel, kus eriraamistik on mänginud sektori taaselustumisel peaosas. Belizel, kus torm „Iris” laastas 2001. aastal kõik istandused, suurenes 2004. aastaks toodang 472 kastilt 760 kastile aakri kohta. Surinamel, kus kriisi ja ettevõtte sulgemise järel langes toodang 2001. aasta 15,7 tonnilt 14,5 tonnile hektarilt 2004. aastaks, kuid suurenes 2005. aastal oluliselt – 34,8 tonnile hektarilt.

Konkurentsivõime (mida mõõdetakse ekspordi muutumise ja osaga ühenduse turul) tõus, mis osaliselt saavutati eriraamistiku alusel tootlikkuse (mida mõõdetakse toodangu hulga ja töö tootlikkuse suurenemise ning tootmiskulude vähenemisega) suurendamiseks tehtud investeeringutega, on positiivselt mõjutanud ka töökohtade arvu eeskätt Kameruni, Suriname ja Belize banaanisektoris.

Jamaical on eriraamistiku alusel toetatud banaaniekspordi sektorisse allesjäänud ettevõtete konkurentsivõimet. Seda on tehtud vastavalt õnnestunud tehnilise abi strateegiale, mille keskmes on toodangu kaubanduslik kvaliteet. Toetuse esimestest tulemustest annab tunnistust konkurentsivõime näitajate muutumine. Eriraamistiku toetuse (nii konkurentsivõime suurendamise kui ka majanduse mitmekesistamiseks ettenähtud summade) abil on üsna tulemuslikult edendatud ka tootjate ümberorienteerumist kohalikule turule ja jahubanaanide kasvatamisele.

Windwardi saartel, kus projektide eesmärkide seas oli algul ka banaanisektori konkurentsivõime tõstmine, on toimunud üleminek projektidele, millega toetatakse mitmekesistamist. Windwardi saarel toimuvad muutused, kuna seal on järk-järgult hakatud aru saama, et saarte majanduslik areng vajab uut mootorit. Esialgse strateegia väljatöötamisel ilmselt alahinnati Windwardi banaanisektori nõrkust ja konkurentsi suurenemist EÜ turul. Kuid Windwardi banaanid on endiselt teatavatel EÜ turgudel hoolimata 1990tel toimunud langusest. Windwardi saarte banaanisektori strateegia on olnud suhteliselt edukas seetõttu, et see on orienteeritud hea kaubandustavaga turule. Kuigi eriraamistikuga on toetatud banaanisektorit üldiselt, ei ole seni esitatud ühtegi projekti toetuse saamiseks strateegia selles sektoris.

Tuleb rõhutada ka eriraamistiku ja kaubandusliku kvaliteedi seost. Jamaical, Belize ja Kamerunis on hindamisperioodil rahastatud kaubandusstrateegiat, mille eesmärk on saada standarditele EUREPGAP (keskkonna- ja sotsiaalkriteeriumitel rajanev kaubandusettevõtja standard) ja ISO 14001 vastav sertifikaat. Jaekaubandus, eriti ühenduse turul, nõuab üha rohkem kvaliteedisertifikaadi olemasolu. Eriraamistikust rahastatud investeeringud kvaliteedisertifikaadi saamiseks ei ole üksnes tugevdanud sektori seisundit turustusketis, vaid ka mõjunud positiivselt ka istanduste keskkonnale ja sotsiaalmajanduslikele töötingimustele.

7.4. Mõju majanduse mitmekesistamisele ja sotsiaalingimustele

Kuigi on veel vara anda üldist hinnangut, selgus mõju uuringust, et 1999.–2004. aasta mitmekesistamise meetmetel on olnud erinev mõju. Kuid üldiselt võib öelda, et eriraamistiku mitmekesistamise meetmetel on olnud sotsiaalset mõju, kuna sotsiaalprojektide ja nende raames rahastatud infrastruktuuri eesmärk on parandada nende elamistingimusi, keda mõjutab banaanisektori langus.

8. JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Komisjon tunnistas eriraamistiku rakendamise olukorra analüüsis, et kõnealuse vahendi rakendamine on olnud keerukas. Kuid enamik finantsmäärusega seotud praktilisi probleeme lahendati 2005. aastal ja seetõttu on 2006. aastal programmide elluviimine oluliselt paranenud. Komisjon jätkab jõupingutuste tegemist, et kiirendada programmide elluviimist, sama ajal tagades sekkumise kvaliteedi.

Kuna abikava on keerukas ja enamik toetusesaajaid kohtab takistusi, soovitatakse tugevdada abi andmist nii kohalikele abi rakendavatele tehnilistele asutustele kui ka toetuse lõppsaajatele. Tehniline toetus peab keskenduma haldus- ja menetlusprobleemide lahendamisele ja isikud, kes seda annavad, peavad olema väga pädevad.

Hinnangus rõhutatakse, et süsteem, mille kohaselt eelarve jagamiseks toetust saavate riikide vahel määratakse konkurentsivõime erinevused kindlaks CIF hindade alusel, on puudulik. Kuid kuna eriraamistik lõpeb igal juhul 2008. aastal, ei annaks praegu muudatuste kaalumine tunnistust heast haldamisest.

Hindamise tulemusel selgus, et esialgu on liiga vara mõõta eriraamistiku mõju banaanisectori ja asjaomaste riikide sotsiaalmajanduslikule olukorrale riikides, kus toetatakse majanduse mitmekesistamist. Banaanisectori toetamise programmide mõju oli üldiselt rahuldav riikides, kus konkurentsivõimet mõjutavad tingimused olid enam-vähem soodsad. Kuid eriraamistik peaks arvestama ka teistest võrdlemisi edukatest meetmetest saadud kogemusi, mis võivad väiksematele ettevõtetele pakkuda võimaluse pidada vastu ülemaailmsele turukonkurentsile, näiteks Windwardi muutumine hea kaubandustavaga turuks.

Riik	Tootlikkuse kasv (I)																
	1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		Kokku
	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	
Belize	3,10	(1)	3,10	(2/6)	3,00	(1)	2,70	(2/3)	3,20	(2/11/14)	2,93	(2/11/14)	2,49	(4/7/14)	1,22	(2,3,14)	21,74
Kamerun	6,20	(1/2/5/11)	5,70	(1/2/5/11)	5,60	(1/2/5/11)	5,10	(1/2/5/11)	4,50	(1/2/3/5/6/11)	4,38	(1/2/3/5/6/11)	3,72	1/2/5/6/9)	3,21	(1,2,3,5,6,11,14,20)	38,41
Roheneemesaared															0		0,00
Dominica	5,49	(1/14)	5,23	(1/14)	0,00	(-)	0,00	(-)	0,00	(-)	0	(-)	0	(-)	0	(-)	10,72
Grenada	0,94	(1/5/8/14)	0,50	(1/14)	0,00	(-)	0,00	(-)	0,00	(-)	0	(-)	0	(-)	0	(-)	1,44
Elevandiluurannik	4,32	(1/2/5/14)	4,05	(1/2/5/9/14)	2,60	(1/2/5/9/14)	2,60	(6/7/14)	2,10	(1/2/5/9/14)	1,38	(5/9/12/14)	3,75	(6/9)	4,12	(5,11)	24,92
Jamaica	5,30	(3/5/6/12)	5,30	(1/2/3/4/5/6/8)	3,47	(10)	2,90	(1/2)	2,75	(1/12/14)	2,42	(1/12/14)	2,45	(12/14)	1,75	(2,12,14)	26,34
Madagaskar	0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0		0		0		0,00
Saint Lucia	4,69	(1/14)	4,96	(1/14)	0,00	(-)	0,00	(-)	0,00	(-)	0	(-)	1,45	(12/14)	0	(-)	11,10
Saint Vincent ja Grenadiinid	1,26	(5/14)	0,80	(5/14)	0,00	(-)	0,00	(-)	0,00	(-)	0	(-)	0	(-)	0	(-)	2,06
Somaalia															0		0,00
Suriname	3,10	(1/14)	2,70	(1)	2,70	(1)	2,50	(1)	2,20	(1/5)	2,31	(1/12/14)	1,96	(1)	1,67	(2,3,22)	19,14
KOKKU	34,40		32,34		17,37		15,80		14,75		13,42		15,82		11,97		155,87

Mitmekesistamine (II)																	I ja II KOKKU	
Riik	1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		Kokku	
	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp	Summa	Tüüp		
Belize					0,45	(9/10)	0,80	(7)							0,89	(9,12,13)	2,14	23,88
Kamerun															0,00		0,00	38,41
Roheneemesaared	0,50	(7)					0,50	(7)	0,50	(7/14)	0,50	(7/14)	0,5	(7/12)	0,5	(7,12)	3,00	3,00
Dominica	1,01	(7/10)	1,27	(7/10)	6,70	(7/10/11)	6,40	(10/14)	5,90	(17/18)	5,30	(15/19)	4,51	(16)	3,83	(13/14/17)	34,92	45,64
Grenada	0,06	(14)	0,00	(-)	0,50	(10)	0,50	(10)	0,50	(12/13/14)	0,50	(15)	0,5	(15/16)	0,5	(13/14)	3,06	4,50
Elevandiluurannik	0,38	(7/14)	0,30	(7/14)	0,25	(7/14)									0,00		0,93	25,85
Jamaica					1,53	(14)	1,80	(7)	1,65	(7/14)	2,42	(7/14)	1,65	(12/14)	1,75	(7,12,14)	10,80	37,14
Madagaskar	0,00		0,00		0,00		0,50	(7)	0,50	(7)	0,50	(7)	0,5	(7/12)	0,5	(7)	2,50	2,50
Saint Lucia	3,81	(7/11)	3,92	(7/11)	9,20	(7/9/10/11/13/14)	8,80	(7/9/10/11/13/14)	8,00	(20)	7,26	(7/11/12/14)	3,06	(7/11/15/20)	5,41	(7/11/13/14/21)	49,46	60,56
Saint Vincent ja Grenadiinid	4,84	(8/14)	5,65	(8/14)	6,40	(8)	6,10	(11/14)	5,60	(11/14)	5,33	(15)	4,53	(16)	3,85	(14/17)	42,30	44,36
Somaalia					0,60	(14)	2,80	(1/7)	2,60	(1/7/14)	2,07	(1/7)	1,76	(7/13)	1,5	1/7	11,33	11,33
Suriname																	0,00	19,14
KOKKU	10,60		11,14		25,63		28,20		25,25		23,88		17,01		18,73		160,44	316,31
Mitmekesistamise protsent	24%		26%		60%		64%		63%		64%		52%		61%		51%	
	45,00		43,48		43,00		44,00		40,00		37,30		32,83		30,70		316,31	

Märkused tabelite "Tootlikkuse kasv" ja "Mitmekesisistamine" kohta:

- 1 MAA NIISUTAMINE JA KUIVENDAMINE
- 2 ISTDUSTE UUENDAMINE
- 3 FÜTOSANITAARNE TÖÖTLEMINE
- 4 VÄETIS
- 5 PAKKIMINE
- 6 KÜLMSÄILITAMINE
- 7 PÕLLUMAJANDUS / MAAELU ARENDAMINE
- 8 TEED
- 9 SOTSIAALNE INFRASTRUKTUUR
- 10 VÄIKELAENUD
- 11 SOTSIAALPROJEKTID
- 12 KOOLITUS
- 13 ABI INSTITUTSIOONIDELE
- 14 TEHNILINE ABI
- 15 ERASEKTOR
- 16 INFO- JA KOMMUNIKATSIOONITEHNOLOOGIA
- 17 TURISM
- 18 VESI
- 19 INFRASTRUKTUUR
- 20 KESKKOND
- 21 ENERGEETIKA
- 22 KÖISTEED